

Integracja biblioteki naukowej z najbliższym otoczeniem poprzez zastosowanie innowacji

БІЛІНСЬКА Катажина

Співробітник відділу наукової інформації Головної бібліотеки

Економічного університету в Кракові, магістр

e-mail: bilinskk@uek.krakow.pl

КАВА Йоанна

Співробітник відділу наукової інформації Головної бібліотеки

Економічного університету в Кракові, магістр

e-mail: joanna.kawa@uek.krakow.pl

Анотація

У статті «Інтеграція наукової бібліотеки з університетським середовищем шляхом застосування інновацій» розглядається впровадження інновацій в організаційні та управлінські структури наукової бібліотеки є ключовим елементом стратегії розвитку та інтеграції бібліотек з найближчим академічним середовищем. У статті представлено різні приклади інноваційних рішень, які застосовуються у трьох різних установах: у Головній бібліотеці Економічного університету в Кракові, бібліотеці Трітонія у м. Ваасе (Фінляндія), а також у Головній бібліотеці Технічного університету ім. Гедиміна у м. Вільнюс (Литва). У 2012 р. автори під час навчання в рамках програми Erasmus провели порівняльні дослідження. Аналіз результатів показав багато спільного та відмінного у діяльності установ з точки зору інтеграції бібліотеки в академічне середовище.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Ключові слова: *інновації, організація і управління бібліотекою, користувач, академічне середовище.*

Abstract

The article “Scientific Library Integration in University Environment Through Implementation of Innovations” by K. Bilinska and J.Kava. Introducing innovation to the organization and management of research library seems to be a key element in the strategy development and integration of the library with the closest academic environment. The paper presents various examples of innovative solutions implemented in three different units: the Main Library of Cracow University of Economics, Tritonia Library in Vaasa [Finland] and the Library of the Technical University of Vilnius. The authors conducted a comparative study during a weekly training under the Erasmus scholarship in 2012. Analysis of the results showed many interesting similarities and differences in the approach to library integration with the scientific environment.

Keywords: *innovation, library management and organization, user, academic environment.*

W terminologii naukowej, w kontekście nauk ekonomicznych, przyjmuje się, iż słowa integracja oznacza pewien proces scalania działań dwóch jednostek, wynikający z dążenia podmiotów do poprawy efektywności wspólnego funkcjonowania. Proces ten przejawia się w rozbudowie powiązań, spójnością celów, zasad i warunków działania. A wszystko to po to, aby wyeliminować wszelkie bariery utrudniające podejmowanie optymalnych decyzji [1, s. 361-362]. Proces, w który zaangażowane są dwie strony, nie tylko biblioteka naukowa czyniąca starania integracyjne względem uczelni macierzystej, jest warunkiem koniecznym dla przetrwania obu jednostek w dzisiejszych czasach silnej konkurencji: bibliotek i ośrodków naukowych. Czy byłoby możliwe prowadzenie badań naukowych i dydaktyki bez zaplecza biblioteki? Pełna

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

symbioza wydaje się jednak zachwiana, to biblioteki wydają się być bardziej zaangażowane na rzecz integrowania się ze środowiskiem naukowym poprzez szereg inicjatyw pobudzających świadomość decydentów i użytkowników. Jako jednostka międzywydziałowa, finansowana z budżetu uczelni, biblioteka wnioskuje o wdrożenie innowacyjnych technologii mających na celu podniesienie poziomu świadczonych usług. Nie wszystkie działania innowacyjne wiążą się jednak z nowinkami technologii i drogim kosztorysem. Często innowacyjność przejawia się w pomysłach bibliotekarzy, rozwiązaniach, produktach oferowanych przez pracowników biblioteki dla studentów i naukowców.

Innowacyjność oznacza wszystko to, co postrzegane jest przez ludzi jako nowe, niezależnie od obiektywnej nowości danej idei czy rzeczy. Nie każda zmiana zasługuje na miano innowacji. Ważny jest postęp w określonej dziedzinie [1, s. 354-356]. W klasyfikacji innowacji wyróżnia się innowacje techniczne, technologiczne, społeczne, w postaci materialnej bądź niematerialnej [idei, metod, teorii], pierwotne i wtórne. Wprowadzanie innowacji może wiązać się z pewnym ryzykiem, niepewnością. Źródłem wszelkich innowacji jest proces twórczy, oparty na oryginalnym pomysle. Dopiero udane wdrożenie staje się innowacją, która może zostać rozprzestrzeniona, co nazywane jest dyfuzją innowacji.

Jak zauważa w swojej pracy E.N. Gusiewa, biblioteki już około 10 lat temu zwróciły uwagę na konieczność podejmowania innowacyjnych działań w kierunku integrowania się ze środowiskiem akademickim [2, s. 16].

Innowacje w bibliotece naukowej można by klasyfikować na kilka sposobów. Logicznym wydaje się podział prosty na innowacje materialne i niematerialne. Aby integracja biblioteki z uczelnią przebiegała pomyślnie i twórczo, bibliotekarze ze swojej strony pracują nad poprawą komunikacji z otoczeniem. Komunikacja z najbliższym otoczeniem powinna mieć stały, systematyczny charakter, regularną formę [3, s. 431]

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Dyfuzji innowacji w bibliotekach naukowych sprzyjają programy szkoleniowe, staże zawodowe, wymiany pracowników na skalę międzynarodową. Podglądanie dobrych rozwiązań, praktyczny benchmarking sprawia, że biblioteki podnoszą jakość swoich usług, celem bardziej efektywnej integracji z odbiorcą. Zmiany na lepsze są oczywistą koniecznością. „Niezmienności nie ma nigdzie; zmienia się całe otoczenie. Zawsze trzeba dostosować się do tego, co uległo zmianie. Taki jest warunek przetrwania insyтуcji, także bibliotecznej.” [4, s. 27.] W artykule przedstawiono przykłady trzech bibliotek akademickich: z Polski, Litwy i Finlandii, pod kątem innowacji w postaci materialnej i niematerialnej.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oferuje swoim użytkownikom szereg usług: bibliotecznych, informacyjnych, dydaktyczno-szkoleniowych, dostarczanych tradycyjnie na miejscu, jak i poprzez zdalny dostęp do zbiorów elektronicznych. Dla pracowników naukowo-dydaktycznych Biblioteka gwarantuje dostęp, jak i umiejętności posługiwania się narzędziami, niezbędnymi do przeprowadzania analiz bibliometrycznych, jakże istotnych z punktu widzenia kadry naukowej, starającej się o awanse, granty i stypendia naukowe. Bazy własne od lat stanowią ważne źródło wiedzy na temat aktualnego polskiego piśmiennictwa w zakresie ekonomii i nauk społecznych autorstwa naszych pracowników (DOROBK) oraz autorów z pozostałych ośrodków badawczych (BAZEKON). Baza BazEkon, do której rozpisywane są zeszyty naukowe i czasopisma branżowe, charakteryzuje się wyjątkową funkcjonalnością: modułem cytowań. Obok opisu bibliograficznego artykułu, skanu abstraktu, słów kluczowych, dodatkowo umieszczana jest literatura, której edycja przy pomocy dodatkowych narzędzi informatycznych pozwala na prowadzenie analiz cytowalności poszczególnych autorów, tytułów, źródeł.

Innowacyjne udogodnienie dla studentów i pracowników stanowi niedawny nabytek - samoobsługowa wrzutnia. To

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

samodzielne stanowisko do zwrotu książek posiada własne oprogramowanie. Zostało wyposażone również w komputer panelowy i drukarkę do wydruku potwierdzeń. Urządzenie pracuje w nowoczesnej technologii RFID wykorzystującej fale radiowe do odczytu danych. Książki można także samoobsługowo wypożyczać przy pomocy urządzenia Self-check.

Przy Oddziale Informacji Naukowej prężnie działa Zespół ds. Promocji Biblioteki. Działania promocyjne obejmują pisanie artykułów informacyjnych o usługach Biblioteki do czasopisma uniwersyteckiego Kurier UEK, projektowanie broszur informacyjnych dla użytkowników, tworzenie wystaw tematycznych oraz koordynowanie wystaw zewnętrznych goszczących w sali wystawowej Biblioteki. Dwa razy do roku Zespół przygotowuje stoisko promujące Bibliotekę na Dniach Otwartych Uniwersytetu. Przy tej okazji przygotowywane są różne formy promocji, np. loterie z nagrodami, gadżety dla gości Dni Otwartych oraz prezentacje multimedialne. Zespół prowadzi także działalność promocyjną na portalu społecznościowym Facebook, gdzie informuje użytkowników o wszelkich aktualnościach.

Przy stronie głównej Biblioteki prowadzony jest blog, na którym zamieszczane są cenne wskazówki poruszania się po bazach danych i portalach, do których biblioteka wykupuje dostęp.

Pracownicy włączają się w działalność szkoleniową prowadząc zajęcia biblioteczne z informacji naukowej dla grup seminaryjnych. Szkolenia przygotowywane są indywidualnie dla każdej grupy seminaryjnej z uwzględnieniem profilu grupy i tematów prac magisterskich podejmowanych przez studentów.

Biblioteka podejmuje także innowacyjne działania na rzecz niwelowania barier w korzystaniu z zasobów bibliotecznych dla osób niepełnosprawnych oraz kształtowania postaw prospołecznych, promowania integracji i wzajemnego szacunku. Stała współpraca z Biurem ds. Osób Niepełnosprawnych skutkuje nabywaniem nowoczesnych sprzętów ułatwiających pracę ze zbiorami osobą

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

niepełnosprawnych. Wymienić tu należy, między innymi, w pełni wyposażone komputery dla słabowidzących i niewidomych użytkowników, urządzenia czytające tekst, lupy elektroniczne, systemy Keplera do blizy, drukarka brajlowska oraz stanowiska komputerowe z regulowanymi stołami przeznaczone dla osób z dysfunkcją narządu ruchu. Na terenie całego budynku Biblioteki dostępna jest bezprzewodowa sieć Wi-Fi.

Biblioteka Uniwersytecka Tritonia

Tritonia Library (Vaasa, Finlandia) stanowi przykład jednostki międzywydziałowej, co więcej - międzyuczelnianej, gdyż od 2001 roku obsługuje 3 uniwersytety: University of Vaasa, Åbo Akademi University in Vaasa (Turku), Hanken School of Economics in Vaasa (Helsinki), a od 2010 dodatkowo dwie uczelnie techniczne: Vaasa University of Applied Sciences, Novia University of Applied Sciences in Vaasa & Pietarsaari (w sumie 5 uczelni wyższych). Warto tutaj wspomnieć o tym, iż przygotowania do połączenia kolekcji 5 bibliotek zostały zapoczątkowane już w 1984 roku.

Tritonia Library gromadzi książki, czasopisma w wersji drukowanej oraz elektronicznej. Największy procent budżetu dzielonego przez 5 szkół wyższych, przeznaczony jest na portale baz danych z pełnotekstowymi artykułami i e-bookami. Od 2005 roku narodowy portal Nelli stanowi gateway (wyszukiwarę) we wszystkich źródłach informacji dostępnych w bibliotece. Jedynym minusem jest to, że studenci i pracownicy konkretnej uczelni mogą skorzystać spoza kampusu tylko z tych źródeł, które opłaciła ich instytucja macierzysta.

Innowacyjnym rozwiązaniem wydaje się być sam projekt architektoniczny i struktura przestrzenna tej biblioteki. Budynek Tritonia Library stanowi przykład typowej współczesnej architektury fińskiej, która charakteryzuje się minimalizmem, prostotą i skromnością. Bryła biblioteki wkomponowana w serce pofabrycznej dzielnicy wyspy Palosaari, a obecnie kampusu University of Vaasa,

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

składa się z dwóch głównych elementów, tworzących harmonijną i funkcjonalną całość. Skąpana w bieli, szkłe i cegle wydaje się tajemniczym schronem, otwartym - ze względu na przeszklenie jednej ze stron budynku, jednocześnie zamkniętym, dającym poczucie bezpieczeństwa - z powodu wyróżniającej się wieży, mieszczącej gabinety naukowców, pracowników biblioteki.

Po przekroczeniu progów biblioteki, użytkownik znajduje się w holu wyposażonym w portiernię, pokój przeznaczony na samoobsługową szatnię oraz kawiarnię *Oskar* serwującą ciepłe i zimne napoje oraz przegryzki.

Obszar wolnego dostępu wraz ze stanowiskami dyżurujących oddzielony jest przeszkloną ścianą działową. Przejście przez szklane drzwi i bramkę, z wbudowanym sygnalizatorem alarmowym, pozwala na samodzielne korzystanie w ciszy ze wszystkich zbiorów Biblioteki.

Użytkownik może (ale nie musi) skorzystać z informacji bezpośrednio od bibliotekarzy dyżurujących przy stanowiskach wypożyczeń, gdyż na każdym piętrze znajdują się self-checki, a przy wejściu prosta wrzutnia bez systemu RFID.

Układ zbiorów w formie otwartego magazynu na czterech poziomach biblioteki podyktowany jest podziałem wg dziedzin nauki oraz UKD. Na najwyższym (4) piętrze czytelnik znajdzie książki i czasopisma z nauk społecznych, prawa, pielęgniarstwa oraz kolekcję specjalną - kolekcję publikacji Komisji Europejskiej; na 3 piętrze króluje ekonomia i biznes, technologia i inżynieria, statystyka (oraz specjalista informacji naukowej na dyżurze w godzinach: 11-17); na 2 piętrze – czyli poziomie 0, gdzie znajduje się wejście główne oraz punkty informacji i wypożyczeń, ułożono podręczniki; na najniższym poziomie zlokalizowano zbiory z zakresu języków obcych, literatury, komunikacji, edukacji, psychologii, prace dyplomowe, otwarty magazyn czasopism do 2005 roku oraz kolekcje specjalne plus trzy witryny wystawowe.

Z każdym niższym poziomem przestrzeń jest zwiększana poprzez wystające uskokowo balkony, ustawione w stronę

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

przeszklonej ściany z widokiem na zatokę. Biurka i stanowiska komputerowe rozlokowane są głównie na balkonach oraz w centralnej części regałów.

Biblioteka jako jednostka wspierająca procesy nauczania, kształcenia i rozwoju osobistego wprowadziła innowacyjną jednostkę: Edu-lab, czyli laboratorium specjalistów odpowiedzialnych za przygotowanie kursów tradycyjnych i zdalnych, na platformie moodle dla wszystkich kategorii użytkowników. Oferta szkoleń jest bogata, od jednorazowych po kilkumiesięczne, zakończone egzaminem. W Edu-lab owocnie współpracują specjaliści informacji naukowej, pedagodzy oraz informatycy. Zajęcia na różnych poziomach zaawansowania cieszą się ogromną popularnością i wymagają wcześniejszego zapisania się w elektronicznym kalendarzu. Naukowcy zyskują dodatkowe umiejętności w posługiwaniu się nowymi mediami, a studenci zdobywają kolejne stopnie wtajemniczenia w wirtualnym labiryncie informacji. Semestralne kursy oferowane przez Edu-lab mają przypisane punkty ECTS.

Dodatkowym wyjściem naprzeciw potrzebom użytkowników było otwarcie biblioteki 24 godziny na dobę przez 7 dni w tygodniu (nocami – bez pracowników biblioteki). Po kilku miesiącach zgłoszono problem nielegalnego zamieszkiwania przez studentów (infrastruktura łazienek pozwalała także na wzięcie prysznicza).

Czytelnicy mają możliwość chowania wypożyczonych materiałów bibliotecznych na noc do mobilnej szafki, która wyglądem przypomina zgrabny szafko-wózek.

W bibliotece znajdują się tzw. sale do pracy grupowej z zapleczem komputerowym na wynajem dla studentów (10 pokoi). Istnieje system bezpłatnej rezerwacji elektronicznej na czas maksymalnie 2 godzin. Dodatkowo, biblioteka dysponuje 3 salami dydaktycznymi, wyposażonymi w sprzęt komputerowy oraz ekrany do telekonferencji.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

Specjaliści od informacji naukowej oferują indywidualne godzinne spotkanie za wcześniejszą rezerwacją online. Dzięki temu, bibliotekarz ma możliwość przygotowania się na szczegółowy temat.

Biblioteka w b.r. zainaugurowała swoją obecność na regionalnych targach książki, reklamując swoje usługi oraz prezentując kolekcje e-książek na czytnikach Amazon Kindle. Codzienna promocja polega na aktywnym powiadamianiu użytkowników poprzez media społecznościowe (Facebook, Twitter), na stronie www, poprzez listy mailingowe oraz przede wszystkim, na drodze regularnych zajęć szkoleniowych adresowanych zarówno do naukowców, jak i studentów. Okresowo przeprowadzane są ankiety w formie elektronicznej w celu ewaluacji oferty źródeł elektronicznych przez dydaktyków.

Biblioteka Główna Wileńskiego Uniwersytetu Technicznego im. Giedymina

Biblioteka Główna Wileńskiego Uniwersytetu Technicznego im. Giedymina ma ułatwiony kontakt szczególnie ze społecznością studencką ze względu na położenie – ulokowana jest bowiem w centrum miasteczka studenckiego. Udogodnieniem dla czytelników są też jej filie – biblioteki zakładowe prowadzone przy większych jednostkach wydziałowych. Czytelniczy mają do dyspozycji dwie czytelnie, Oddział Informacji Naukowej, Pokój Cichej Pracy oraz czynny całodobowo, tzw. Pokój Internetowy.

Ciesz się on szczególnym zainteresowaniem studentów. Urządzony z dużą dozą zaufania do studenta posiada, oprócz 8 stanowisk komputerowych, między innymi: kanapy, telewizor, automat do kawy, stoliki do pracy zespołowej oraz półkę z prenumerowanymi czasopismami popularno-naukowymi, a także prasą kobiecą. Nie dyżuruje tam żaden bibliotekarz. Natomiast samo wejście do pomieszczenia poza godzinami pracy Biblioteki nie jest już takie łatwe. Należy wcześniej zaopatrzyć się w kartę identyfikującą, którą każdorazowo sczytuje czytnik zamontowany przy drzwiach. Dzięki temu Biblioteka jest w stanie w każdej chwili sprawdzić, kto

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна

odвіда Pokój Internetowy. Dodatkową identyfikację czytelników umożliwiają 4 kamery. Jest to miejsce przeznaczone nie tylko do nauki, ale także do swobodnego spędzania wolnego czasu. Studenci cenią bardzo to, że mogą tu w dzień i w nocy odnaleźć ciszę i spokój – „towar deficytowy” w akademikach. Pokój internetowy posiada oddzielne wejście, ubikację i samoobsługową mini-szatnię. Jest помещением całkowicie niezależnym od budynku Biblioteki.

Całodobowo dostępna jest także zewnętrzna wrzutnia, która umożliwia czytelnikom samodzielne oddawanie książek o każdej porze dnia i nocy. Nie jest natomiast wyposażona w nowoczesny system RFID.

Działania promocyjne Biblioteki są bardzo ograniczone ze względu na niski budżet. Niemniej wizerunek Biblioteki jest sukcesywnie budowany poprzez bogatą ofertę usług i dostęp do wielu płatnych portali i baz danych, eventy odbywające się w tej jednostce oraz stałą współpracę z kadrą dydaktyczną Uniwersytetu.

Efektom tej współpracy jest, między innymi, baza dorobku naukowego kadry dydaktycznej oraz pełnotekstowa baza prac magisterskich i doktorskich broniących na Uniwersytecie, do której trafia corocznie 25 % prac magisterskich z każdej katedry oraz wszystkie rozprawy doktorskie. Wspólnym projektem kadry dydaktycznej i Biblioteki jest także nowatorski program BUS (Biblioteka-Uniwersytet-Student). Jest to swego rodzaju baza dla studentów porządkująca literaturę obowiązującą na każdym semestrze studiów poszczególnych kierunków. Jest sporym ułatwieniem dla czytelników, gdyż oprócz samych tytułów zawiera informacje, w jakich bibliotekach można je znaleźć. Jeśli książka jest dostępna w Bibliotece Głównej można ją zamówić od razu z poziomu bazy.

Oprócz misji dydaktycznej Biblioteka angażuje się także w działalność kulturową. W tym zakresie organizuje wystawy tematyczne w małej salce wystawowej. Ekspozycja zmienia się regularnie co miesiąc. Organizowane są kameralne wernisaże z cateringiem i muzyką na żywo (Biblioteka posiada

pianino). Wystawy w Bibliotece w ciągu kilku lat zyskały taką popularność w Wilnie, iż dziś swoje prace chcą tu prezentować nawet znani litewscy artyści.

Analizując trzy opisywane jednostki, zauważyć można liczne podobieństwa między Biblioteką Główną Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz Biblioteką Wileńskiego Uniwersytetu Technicznego pod względem organizacji pracy, standardów udostępniania i podstawowych celów oraz kierunków działań. Usługi oferowane są przede wszystkim najbliższemu otoczeniu akademickiemu – kadrze dydaktycznej oraz studentom. Biblioteka w Wilnie nie przoduje w nowinkach technologicznych, jednakże opracowuje ciekawe projekty, opierające się na współpracy z kadra dydaktyczną oraz jest uznanym ośrodkiem kulturowym.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w swoich działaniach i usługach szkoleniowych oraz bibliometrycznych pretenduje do miana partnera kadry dydaktycznej.

Niewątpliwie najwyższy poziom technologiczny i najbardziej nowatorskie rozwiązania architektoniczne prezentuje finlandzka biblioteka Tritonia. Wpływ na to ma niezaprzeczalnie fakt, iż o jej możliwości finansowe dba kilka Uniwersytetów. Zdaje się, że to także Tritonia może pochwalić się najszerzym wymiarem integracji z użytkownikami. Biblioteka nastawiona jest bowiem na szersze grono użytkowników: naukowców, studentów oraz społeczność lokalną.

Bibliografia:

1. Pomykało W. (red), Encyklopedia Biznesu t. 1, 1995.
2. Гусева Е.Н., Научные и технические библиотеки, в: Информационный сборник Профессиональные студии: В помощь специалисту публичной библиотеки, Москва, 2011.
3. Antczak-Sabała B., Kowalska M., Tkaczyk L.(red), Przestrzeń informacyjna biblioteki akademickiej : tradycja i współczesność, Toruń: Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu, 2009.
4. Wojciechowski J. Biblioteka akademicka: możliwe zmiany organizacji, [w:] Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, 2002.

Четверта міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства»
25 жовтня 2012 р., Львів, Україна